

nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A legcsalódottabb talán a brit szakma, ahol egyetemi oktatók szavajárásává vált a cinikus mondás: „az iskola nem kompenzál semmiért”.

(Achim Leschinsky – Karl Ulrich Mayer [eds]: *The Comprehensive School Revisited: Evidence from Western Europe. Komparative Bibliothek, Band 2. Frankfurt am Main, Verlag Peter Lang, 1991.*)

Kovács Katalin

FOGLALKOZÁSI REPRODUKCIÓ HELYETT MUNKANÉLKÜLISÉG

A könyv egy angliai szigeten végzett ifjúságkutatást dolgoz fel, alanyai fiatalok, akik saját életükről, jövőjükéről vallanak a munkanélküliség tükrében. A mű szerzője Claire Wallace, aki maga is egy évet élt a később általa kutatótt társadalomban. A felmérés két fázisban 1979–80-ban, illetve 1984-ben zajlott Sheppey szigetén, Kent tartományban. A survey-módszer alkalmazásával készült vizsgálat ismertetésén túl a könyv két nagy fejezete a kutatás ideje alatt készült esettanulmányok legérdekesebbjeit is tartalmazza. A megkérdezett fiatalok 1979–80-ban 565-en voltak, az 1984-es követéses felmérésben pedig 84 egykori válaszadóval készített interjút a szerző. A felmérés a fiatalok munkavállalási esélyeit kutatta a megváltozott gazdasági helyzetben, melyet a nehézipar válsága és az ezzel járó munkanélküliségi hullám jellemezett. A nehézipar teljes válsága súlyosan érintette Sheppey szigetét, mivel a helyi gazdaság jó részét a hajógyártásra volt berendezkedve. A hajóépítés szinte teljes felszámolásával korábban tradicionálisan apáról-fiúra szálló foglalkozások tűntek el. Mindez a sziget gazdasági és társadalmi egyensúlyát is felborította, a korábbi teljes foglalkoztatottságot az angol átlagot jóval meghaladó munkanélküliség váltotta fel. A munkanélküliség jelentős törést idézett elő a foglalkozások generációk közötti öröklődésében. A gazdasági válságot megelőzően a sziget lakosainak nagyobb része a nehéziparban dolgozott és a családi háttér szerepének köszönhetően a fiatal generációk jelentős része szüleiket követve az övékéhez hasonló szakmákban helyezkedtek el. Ez a hosszú évtizedekben át működő tendencia egyszeriben tört darabjaira a helyi ipar bezárásával és az azt követő munkanélküliséggel.

A vizsgálat hangsúlyt helyezett az oktatási rendszer működési hibáinak bemutatására, amely nem az iskolák nyújtotta tudásanyag minőségének hiányosságaiban rejlett, hanem a munkanélküliség okozta, aminek következtében a szűkszámú munkahely nem igényelte az oktatás képviselte szaktudást. A tudást nem lehetett munkahelyekre, pénzre váltani a szigeten. A felmérés első fázisa (1979) a fiatalok

munkába állási esélyeit vizsgálja, illetve a munkaerőpiacon kívül rekedtek sorsát dolgozza fel. Egy a fiatalok életkori sajátosságainak megfelelő, a munkavállalással kapcsolatos attitűd-rendszert tár elénk a szerző, ahol a munkavállalásban a kapott pénz a legfontosabb értékhordozó, ahol a kellemes időöltés elsődleges igény a fiatal munkavállalók részéről, s ahol a munkahelynek nincs különösebb értéke.

A munkanélküliségtől élő fiatalok szinte kivétel nélkül keresztülmentek az állástalanság okozta pszichés krízisen, melynek komoly következményei voltak a munkanélküliek mindennapi életében. S még egy Claire Wallace által is fontosnak tulajdonított következménye volt a hosszú ideig tartó állástalanságnak, ez pedig a devianciák különböző formáinak megjelenése, az előfeltevésekkel ellentétben nem nevezhető általánosnak, inkább egy esetleges megjelenési formája a munkanélküliség következményeinek. A szerző külön kiemeli a családi háttér szerepét a fiatalok életében. Ennek megfelelően a munkából kikérülő fiatalok szinte minden családban számíthatnak szüleik segítségére, erkölcsi és anyagi téren. Bár nem ilyen direkt, de szintén a családi háttér által meghatározottnak látszottak a fiatalok iskolai és munkahelyi aspirációi is. A felmérés második fázisában (1984-ben) készült részben öt év elteltével ugyanazok nyilatkoztak a már többségük által megélt munkanélküliséggel a hátuk mögött. Az 1984-es vizsgálat árnyaltabb képet ad a fiatalok munkanélküliségről vallott nézeteiről, melyek már szorosabban kötődnek a családfenntartás problematikájához, s egészen más, sokkal letisztultabbá válik a fiatalok gondolkodása – ami a munkavégzést és a megélt munkanélküliséget illeti. A már érettebb fiatalok komolyabb szerepet tulajdonítottak a létező állásoknak, melyekhez összehasonlíthatatlanul jobban ragaszkodtak, mint tették azt 16 esztendősen. „Egy rosszabb fajta állás is sokkal jobb, mint munkanélküliségtől otthon ülni” – nyilatkozták a megkérdezettek.

Legvégül a munkanélküliség, az anyagi helyzet és a családi élet összefüggéseit tárja elénk a szerző. Itt Claire Wallace a kérdőívek és a mélyinterjúk összegzése után arra az álláspontra jutott, hogy egy fiatal felnőtt számára a munkahely megléte igen fontos, mely forrása a megélhetést biztosító anyagi javaknak. Ennek megfelelően a munkahelyek sokkal megbecsültebbek, mint öt évvel azelőtt voltak. Az anyagi források megléte egyre fontosabbá vált a fiatalok számára, ami több nemcsak a pénz jelentette, hanem az élet alapja is lehetett. Az emberi kapcsolatok egyik meghatározó eleme lett a pénz, az anyagi megléte vagy hiánya. A felmérés tanulságai szerint az előbb elmondottak igazak a házastársi és élettársi kapcsolatok alakulására is. Mindezek ellenére a szerző azt az álláspontot vallja, hogy pusztán a munkanélküliség nem eredményezett jelentős változásokat a hagyományos családi életforma alakulásában.

Az oktatási rendszer, az iskolák és a különböző átképző kurzusok adott körülmények között nem tudtak versenyképes munkát végezni, így a generációk közötti korábbi

foglalkozási reprodukció törése után, a helyzetet súlyosbítva a fiatalabb generáció elhelyezkedési esélyeit nem javította, az oktatási rendszer inkább egyfajta belépő volt a sziget fiatalságának a munkanélküliségbe. Ami a tényeket illeti, a válságsújtotta területen, ahogy ezt az öt évvel később megismételt kísérlet is mutatta, az alapvető gondok nem tűntek el. A fiatalok egy része a szigetet elhagyva, máshol vállalt munkát, vagy egyetemeken tanulva, szüleitől távol élt, a többség azonban a szigeten maradt, s ami változott, az az, hogy egy viszonylag hosszú idő elteltével a munkanélküliséget

hosszabb-rövidebb időre megélve, azzal számolva tudtak élni. Az állástalanság okozta negatív pszichés hatások azonban mélyebb nyomokat hagytak a fiatalokban, befolyásolva azok jövőképét, magánéletét, mivel ők saját családjuk alapításának súlyát is magukon viselték már.

(Claire Wallace: *For Richer, for Poorer. Growing up in and out of Work. London and New York, Tavistock Publications, 1992.*)

Tóka Tibor

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

- Weszely Ödön: *Bevezetés a neveléstudományba*. Bp., OPKM, 1994. 460 p. 448,-Ft.
(A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai. Az OPKM hasonló kiadványai)
- Finácz Ernő: *Didaktika*. Bp., OPKM, 1994. 178 p. 224,-Ft. (A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai. Az OPKM hasonló kiadványai)
- Finácz Ernő: *Elméleti pedagógia*. Bp., OPKM, 1995. 148 p. 224,-Ft. (A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai 5. Az OPKM hasonló kiadványai)
- Imre Sándor: *Neveléstan*. Bp., OPKM, 1995. 344 p. 336,-Ft. (A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai. Az OPKM hasonló kiadványai)
- Prohászka Lajos: *Az oktatás elmélete*. Bp., OPKM, 1996. 255 p. 336,-Ft. (A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai 6. Az OPKM hasonló kiadványai)
- Szecső Károly: *Somos Lajos*. Bp., OPKM, 1994. 104 p. 99,-Ft. (Magyar pedagógusok)
- Faludi Szilárd: *Quint József*. Bp., OPKM, 1994. 74 p. 88,-Ft. (Magyar pedagógusok)
- Kontra György: *Karácsony Sándor*. Bp., OPKM, 1994. 118 p. 99,-Ft. (Magyar pedagógusok)
- Kovács Mihály: *Negyvenézer magyar levante kálváriája a második világháború végén*. Bp., OPKM, 1993. 112 p. 132,-Ft.
- Kelemen Elemér – Setényi János: *Az oktatási törvénykezés változásai. Hazai és nemzetközi áttekintés*. Bp., OPKM, 1994. 206 p. 198,-Ft. (Bárczy István könyvtár 1.)
- Dán Krisztina – Tóth Gyula: *Könyvtár az iskolában. Hazai és nemzetközi áttekintés*. Bp., OPKM, 1995. 256 p. 250,-Ft. (Bárczy István könyvtár 2.)
- Kiss György (ed): *Pszichológia Magyarországon*. Bp., OPKM, 1996. 153 p. 336,-Ft.
- Széchenyi István a tankönyvekben. Bibliográfia. Bp., OPKM, 1996. 129 p. 190,-Ft. (Neveléstörténeti bibliográfiák 15.)

A kiadványok megvásárolhatók, illetve megrendelhetők
az OPKM kiadói osztályán:
1055 Budapest, Honvéd utca 19.